

A két utolsó kérdés arra vonatkozott, hogy mi készítette a cégeket az Unicode bevezetésére vagy mellőzésére. Legtöbbször a piaci kihívások miatt döntenek a bevezetés mellett, vagy azért, hogy megfeleljenek már meglévő üzletfelek elvárásainak, vagy azért, mert a felhasználói kört soknyelvű országokban is bővíteni kívánják. Az egyik válaszadó arra hivatkozott, hogy az Unicode bevezetésére Ausztráliában a kínai népesség növekedése készítette. Ugyanez a helyzet az Egyesült Államokban, ahol a spanyol és az ázsiai nyelveket beszélők száma növekszik jelentősen. Amint a webböngészőknél elterjed az Unicode, szükségtelemmé válik a speciális adatrögzítő eszközök és szoftverek használata. Minél inkább megfelelnek a piaci termékek (idegen nyelvű kiadványok SGML-ben, XML-ben) az Unicode szabványnak, annál inkább felgyorsul az ezekkel kompatibilis rekordok cseréje, és az Unicode bevezetésének mértéke.

Következtetés

A könyvtári rendszereket fejlesztő cégek egyre nagyobb érdeklődést mutatnak az Unicode iránt, s a felmérésre adott válaszaikból kiderül, hogy vagy bevezették már, vagy 2003 végére tervbe vették használatát. Nyilvánvaló előny mutatkozik mind a fejlesztők, mind a könyvtárak részére. A MARC 21 specifikációk már magukba foglalják az ISO/IEC 10646 használatának támogatását MARC 21 rekordok cseréjére; a karakterek megfeleltetése megtörtént, csakúgy, mint a webböngészők Unicode támogatása. Az újabb operációs rendszerek lehetővé teszik, hogy a használó saját anyanyelvének karaktereivel keressen. A fejlesztő cégek eltérő felkészültséget mutatnak, a vásárlók számára kulcskérdés, hogy mely írásrendszerek kezelésére van szükségük. Előfordul, hogy az üzleti vállalkozó támogatja az arab nyelvet, de ez nem jelenti szükségszerűen azt, hogy a kiterjesztett arab karakterkészletet, beleértve a perzsa nyelvet is, képes kezelni. Ugyanilyen fontos az eltérő betűrendezés kérdésének megoldása.

Több mint tíz év telt el az Unicode szabvány első megjelenése óta, de tényleges bevezetése csak az utóbbi években kapott lendületet. Számos tényező egybeesése segíti az Unicode előnyeinek kihasználását. Ebben a kis iparágban a versenyhelyzet diktálja, hogy a könyvtári rendszereket minél több országban piacképessé tegyék, azaz egyre több nyelvet tudjanak kezelni.

Irodalom

- [1] KASS, James: Does your browser support multi-language? URL: <http://home.att.net/~jameskass>
 - [2] ERICKSON, Janet C.: Options for presentation of multilingual text: use of the Unicode standard. = Library Hi Tech, 15. köt. 3–4. sz. 1997. p. 172–188.
 - [3] ZHANG, Foster J.–ZENG, Marcia Lei: Multiscript information processing on crossroads: demands for shifting from diverse character code sets to the Unicode standard in library application. = IFLA Journal, 25. köt. 3. sz. 1999. p. 162–167.
 - [4] ALIPRAND, Joan: The Unicode standard: its scope, design principles, and prospects for international cataloging. = Library Resources and Technical Services, 44. köt. 3. sz. 2000. p. 160–167.
 - [5] CHACRA, Vinod: Unicode and the world's languages. Paper presented at the ALA Annual Meeting, San Francisco, June 16, 2001.
 - [6] i.m.
 - [7] Library Systems Newsletter (Chicago: Library Technology Reports, American Library Association). Az éves áttekintés általában a márciusi számban jelenik meg.
 - [8] BREEDING, Marshall: Library Technology Guides: key resources and content related to library automation. URL: <http://staffweb.library.vanderbilt.edu/breeding/ltg.htm>
- /TULL, Laura: Library systems and Unicode: A review of the current state of development. = Information Technology and Libraries, 21. köt. 4. sz. 2002. p. 181–185./

(Berke Barnabásné)

A freiburgi virtuális orvosi könyvtár

Virtuális könyvtárak

Napjainkra a virtuális könyvtárak a könyvtárosi munka magától értetődő részeivé váltak. A Global Info, a német Digital Library Projekt már 1998-ban leírta a világon fellelhető valamennyi forrás felhasználásával történő informálódás jövőjét. A Szövetségi Oktatási és Kutatási Minisztérium 2003-ig

terjedő programja az információforrások munkahelyekről való hozzáféréseinek optimalizálását tűzte ki célul. A Deutsche Forschungsgemeinschaft 1998-as memoranduma a régióközi irodalomellátásban *virtuális szakkönyvtárak* létesítését kezdeményezte; időközben 14 ilyen virtuális könyvtár jött létre, közös portállal.

A központi programok mellett helyi kezdeményezések is jelentkeztek, amelyek mind a világszerte rendelkezésre álló információs forrásokhoz való hozzáférést célozták meg, figyelembe véve a helyi körülményeket és adottságokat. Ezek sorába tartozik a Freiburgi Egyetem vállalkozása is. 2001 tavaszától áll a használók rendelkezésére *Virtuelle Medizinbibliothek Freiburg* néven a <http://www.ub.uni-freiburg.de/virlib/med> webhelyen az új szolgáltatás, amely egy tető alatt fogja össze az Egyetemi Könyvtár orvosi szakreferatúráját, valamint az egyetemi klinikai és intézeti orvosi szakkönyvtárakat. Ezt az online információszolgáltatást az Egyetemi Könyvtár és az orvosi könyvtárak közösen fejlesztették ki a karon belüli információellátás javítására és a külső kommunikáció erősítésére.

Az orvostudományi kar információellátása Freiburgban

Az orvostudományi kar a városban három telephelyen működik. Ez önmagában is komoly nehézséget okoz az irodalommal való ellátásban. Minden klinikán, s majd minden intézetben saját könyvtár működik (19 egység), s közülük mindössze négynek van szakképzett könyvtárosa. Prészens könyvtárakként szolgálják a betegellátást, kutatást és oktatást, de szervezetszerűen nincs szabályozva együttműködésük. Hiányzik viszont egy központi orvostudományi szakkönyvtár a maga átfogó irodalom- és információkínálatával. A 60-as évek végén, a 70-esek elején az orvosi karon nem indult meg az a centralizációs folyamat, amely más karon a Freiburgi Egyetemen is kibontakozott. Ugyan már 1974-ben terve vették egy központi klinikai könyvtár felépítését, a feltételek hiánya miatt azonban ez máig is csak terv maradt.

A hallgatók szakirodalmi ellátásáról a központi Egyetemi Könyvtár gondoskodik, továbbá az alapvető orvostudományi tankönyvek többes példányai a természettudományi intézetekben is rendelkezésre állnak. Az egyetem minden kutatója, oktatója és hallgatója az elektronikus publikációk széles kínálatához férhet hozzá: általános és szakterületi bibliográfiai adatbázisokhoz, teljes szövegű dokumentumokhoz (köztük 1100 orvosi folyóirathoz). Ezt kiegészíti a helyben található nyomtatott dokumentumok anyagának elektronikus szolgáltatása.

E különböző és helyileg szétszórt források és szolgáltatások optimális hasznosítása csak egy központilag megszervezett, átfogó információs szolgál

lat révén lehetséges. Kézenfekvő volt, hogy az internetet, illetve a webet használják fel erre a célra. Így merült fel 2000 októberében a Virtuelle Medizinbibliothek Freiburg megalakításának a gondolata.

A virtuális orvosi könyvtár elektronikus szolgáltatásai

A közreműködő egységek által gondozott webhely áttekinthető rendben hat funkcionális területet kínál. A virtuális könyvtár gyors és viszonylag problémamentes realizálásának az volt az előfeltétele, hogy hasznosítsák az interneten máris hozzáférhető helyi és régióközi információs forrásokat.

Elektronikus irodalomkutatás

Ez a két fő funkció egyike. Jelenleg 9 bibliográfiai adatbázis szerepel a kínálatban, valamint közvetlen hozzáférés a Medline-hoz. Továbbá lehetséges előre beállított módon azonnal elérni az internet ingyenes adatbázisait.

Az elektronikus adatbázisokat az újonnan alapított baden-württembergi konzorcium szerezte be támogatási támogatással. A megfelelő opció választása után hozzáférhetővé válnak a Freiburgi Egyetem számára licencelt elektronikus publikációk. Fontos körülmény, hogy a rákattintás után lehetséges a közvetlen elérés, a szokásos lépések szükségtelenné válnak.

Különböző keresési segédleteket is tartalmaz ez a funkcionális terület: bevezetés a Medline használatába, példakeresések a *Cochrane Library*hoz, *UB-Tutor* (az egyetemen rendelkezésre álló természettudományi elektronikus publikációkat és kezelésük módját írja le, s keresési példákat nyújt).

A *Deutsche Cochrane Zentrum* támogatásával a különféle gyógyító eljárások és ellenőrzött terápiái vizsgálatok módszertani beszámolóiban is keresni lehet.

Elektronikus teljes szövegek

Ez a virtuális könyvtár másik fő funkciója. A teljes szövegű elektronikus folyóiratok listája nemcsak a Freiburgi Egyetem, hanem az interneten keresztül elérhető, régióközi állomány anyagát is tartalmazza. A cím mellett megjelenő zöld, sárga vagy piros azt jelenti, hogy (1) a folyóirat teljes szövege ingyen hozzáférhető bárki számára, (2) csak a Frei-

burgi Egyetem tagjai számára ingyenes, (3) nem hozzáférhető, vagy csak a kivonatai és tartalomjegyzéke elérhető.

Közvetlenül lehet hívni az orvosi szakkönyvek és kézikönyvek teljes szövegét is. Ráadásul nemcsak a Freiburgi Egyetemen találhatókét, hanem a düsseldorfi virtuális könyvtáron keresztül elérhetőkét is. Hozzá lehet férni a *Freiburger Dokumentenserver* elektronikus teljes szövegeihez is. Ezen korábban csak disszertációk szerepeltek, most azonban mindenfajta tudományos publikáció helyet kaphat rajta; a szerzők pontos tájékoztatást kapnak arról, milyen feltételek mellett helyezhetik el rajta munkáikat. A karlsruhei virtuális teljes szövegű katalóguson keresztül az egyetemi körön túlmenő keresések is lehetségesek.

Linkgyűjtemények

Nem hiányoznak a kínálatból a linkgyűjtemények sem, amelyek már önmagukban is virtuális könyvtárat képeznek. Ezek a helyi forrásokon túl elvezetnek a világban bárhol található információs forrásokhoz.

Irodalmi kínálat és irodalomellátás

E funkciónak az a feladata, hogy a keresőt tájékoztassa arról, a számára szükséges irodalomból mi férhető hozzá lokálisan, illetve a különféle dokumentumellátó szolgáltatásokon (pl. *Subito*) keresztül. Felvilágosítást ad arról, mit lehet csak helyben használni, mit kölcsönözni, s hogyan lehet hozzáférni a nyomtatott anyaghoz elektronikus formában.

Tanácsadás és oktatás

Akármilyen jól van is megszerkesztve, s akármilyen barátságos a használóhoz a webhely, nem teszi fölöslegessé a személyes tanácsadást és oktatást. Ezért a virtuális orvosi könyvtárban megfelelő linkek vezetnek el a vonatkozó oktatási kínálatához.

Jelszó és technikai hozzáférés

Ez a funkció válaszol a hozzáférési jogosultsággal kapcsolatos, gyakran feltett kérdésekre, valamint az adatbázisok és elektronikus folyóiratok használatának technikai feltételeire vonatkozó érdeklődésre. Minthogy a klinikai hálózatot tűzfal védi, a webhelyet az egyetemi klinikákon is tükröztetik egy szerveren, mert a hálózatot csak jelszó segítségével lehet elhagyni. Így lehetővé válik, hogy az, aki a klinikákról először akarja használni a szolgáltatást, közvetlenül online tehesse fel a jogosultság iránti kérelmét.

Összefoglalás

Ennek a szolgáltatnak az előnye abban áll, amit minden központi megoldás kínálni tud: együttes és központi tájékoztatást azokról az állományokról, amelyek Freiburgban és régióközileg rendelkezésre állnak, s mindezen túlmenően közvetlen hozzáférést az interneten elérhető forrásokhoz. Így a nagyszámú klinikai és intézeti könyvtár ellenére létrejött Freiburgban egy központi könyvtári tájékoztató pont az orvostudomány számára. Ez a tájékoztató funkción túlmenően segít kiküszöbölni a szükségtelen párhuzamosságokat is.

A szolgálat jó egy éve működik, s a webhely más karokon is hozzáférhető. A használati visszhang jónak mondható. Csak az egyetemi hálózatból 2001 márciusától 2002 februárjáig 10 000 keresés zajlott le. A pozitív fogadtatás kihatással van a Freiburgi Egyetemi Könyvtár más szakterületen nyújtott információs munkájára is. A virtuális orvosi könyvtár koncepciója (számos, szétszórót tényleges könyvtár központi, szakmai reprezentációja) utat nyitott az Egyetemi Könyvtár szakterületi webhelyeinek egy szakmai portállá való fejlesztéséhez, ami aztán visszahat a virtuális orvosi könyvtárra is.

/REIMERS, Frank: Die Virtuelle Medizinbibliothek Freiburg. Ein neuer Weg zur medizinischen Informationsversorgung an der Universität Freiburg. = Bibliotheksdienst, 36. köt. 4. sz. 2002. p. 439–452./

(Papp István)

Könyvtári összefogás Euráziában

Az a hatalmas földrajzi-társadalmi térség, amelyet korábban a Szovjetunió vont „minden vonatkozású” egységbe, politikailag a FÁK-ban szerveződött

bizonyos mértékig újjá, mégpedig hangsúlyozottan önkéntes alapon. Ugyanez a folyamat játszódott le számos olyan tevékenységi formában-szakmában